

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.11.2011, sp. zn. 31 Cdo 3905/2008, ECLI:CZ:NS:2011:31.CDO.3905.2008.1

Číslo: 38/2012

Právní věta: Zůstavitelovými dluhy, které ve smyslu § 470 obč. zák. přecházejí na dědice, jsou nejen povinnosti (závazky), které se zakládají na důvodu, jenž nastal ještě za života zůstavitele, ale i povinnosti (závazky), které mají původ v právním úkonu, v protiprávním úkonu nebo jiné právní skutečnosti, z nichž by měl plnit (svému věřiteli nebo jiné oprávněné osobě) zůstavitel, kdyby tomu nezabránila jeho smrt. Česká kancelář pojistitelů je oprávněna postížit právo na náhradu toho, co vyplátí z garančního fondu, uplatnit (do výše nabytého dědictví) i vůči dědicům toho, kdo za škodu odpovídá, ačkoliv plnění poskytla až po jeho smrti.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 15.11.2011

Spisová značka: 31 Cdo 3905/2008

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dědění, Pojištění odpovědnosti za škodu, Rezervní fond, Uplatňování pohledávky

Předpisy: § 24 předpisu č. 168/1999Sb.

§ 460 obč. zák.

§ 470 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se na žalovaném domáhala zaplacení 155 665 Kč z titulu regresní náhrady plnění z garančního fondu poskytnutého na náhradu škody způsobené při dopravní nehodě, přičemž dovozovala přechod povinnosti k náhradě na žalovaného, jehož syn, který při nehodě zemřel, byl řidičem a provozovatelem vozidla, k němuž nebylo sjednáno pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem.

O k r e s n í s o u d v Kroměříži rozsudkem ze dne 6. 4. 2007 uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni 155 665 Kč s příslušenstvím a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Na straně syna žalovaného shledal předpoklady odpovědnosti za škodu způsobenou při dopravní nehodě dne 2. 6. 2002 podle § 420 obč. zák. a dospěl k závěru, že žalobkyni dne 10. 7. 2003 zaplacením náhrady pojistného plnění na vzniklou škodu v částce 141 514 Kč a nákladů na vyřízení škodní události pověřené České pojišťovně, a. s., v částce 14 151 Kč vzniklo podle § 24 odst. 7 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, právo na náhradu těchto částek žalovaným, jenž podle § 470 odst. 1 obč. zák.

jako dědic odpovídá za předmětný dluh svého syna do výše 380 185 Kč, což je čistá hodnota dědictví, které nabyt. Okresní soud nepřisvědčil námitce promlčení a přiznal žalobkyni požadovanou částku se zákonnými úroky z prodlení.

K r a j s k ý s o u d v Brně rozsudkem ze dne 28. 3. 2008 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Dospěl k závěru, že originární nárok žalobkyně vznikl podle § 24 odst. 8 zákona č. 168/1999 Sb. (ve znění účinném ke dni vzniku nároku) výplatou plnění pověřené České pojišťovně, a. s., tj. dnem 31. 5. 2006, vůči tomu, kdo odpovídá za škodu, tedy vůči synovi žalovaného. Jeho právní subjektivita však zanikla jeho smrtí dne 2. 6. 2002, tedy dříve, než nárok žalobkyně vůči němu vznikl. Nárok žalobkyně vůči žalovanému jako dědici nelze úspěšně uplatnit, jelikož daný dluh v době úmrtí zůstavitele neexistoval, a nemohl tudíž na dědice přejít.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, které považuje za přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a v němž odvolacímu soudu vytká, že jeho rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesouhlasí se závěry odvolacího soudu v otázce okamžiku vzniku jejího nároku vyplývajícího z § 24 odst. 8 zákona č. 168/1999 Sb., respektive v otázce přechodu tohoto nároku na žalovaného. Dovolatelka se ve svém dovolání zabývá výkladem jednotlivých termínů užitých v zákoně č. 168/1999 Sb. a výkladem „dědické způsobilosti“, respektive přechodu povinnosti k plnění na žalovaného. Namítá, že podle § 579 obč. zák. majetková práva a povinnosti smrtí nezanikají a přecházejí na právní nástupce (dědice) s výjimkou těch práv a povinností, u kterých tak stanoví zákon, s výjimkou majetkových práv a povinností vázaných na osobu zemřelého a s výjimkou těch plnění, u kterých bylo plnění omezeno jen na osobu věřitele. Podle dovolatelky tak v důsledku škodné události přešla na žalovaného smrtí zůstavitele povinnost nahradit škodu způsobenou provozem vozidla, neboť se jedná o majetkovou povinnost. Dále uvádí, že „splnění povinnosti žalobkyně poskytnout plnění z garančního fondu poškozenému a uspokojit tak finančně jeho nároky na náhradu škody jako dobrodiní zákonodárce ve prospěch poškozených, nemůže být vykládáno jako dobrodiní pro nepojištěné škůdce a jejich právní nástupce“. Domnívá se tedy, že majetkový nárok žalobkyně, ač za života právního předchůdce žalovaného nebyl perfektní, přešel v souladu s § 460 obč. zák. na žalovaného, neboť ke dni vzniku škodné události byl bezesporu dán jeho základ. Usuzuje, že výklad § 24 odst. 2 a 8 zákona č. 168/1999 Sb. použitý odvolacím soudem je v rozporu s ústavně zaručeným právem vlastnit majetek a ústavně zaručenou zásadou rovnosti všech vlastníků, a odkazuje na judikaturu Ústavního soudu ČR (nálezy sp. zn. [II. ÚS 190/94](#) a sp. zn. [I. ÚS 505/99](#)), z níž vyplývá, že na základě § 3 odst. 1 obč. zák. nelze aktem aplikace práva konstituovat dosud neexistující povinnosti vlastníků. Navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný ve svém vyjádření k dovolání namítal, že odvolání je opožděné a nedůvodné, a navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl a přiznal mu náhradu nákladů dovolacího řízení.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Tříčlenný senát č. 25, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, při úvaze, zda povinnost nahradit plnění, které poskytla Česká kancelář pojistitelů z garančního fondu dle § 24 odst. 7 zákona č. 168/1999 Sb. ve znění účinném do 31. 12. 2002, v případě smrti osoby odpovědné za škodu před poskytnutím tohoto plnění přechází na dědice, dospěl k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2009, sp. zn. [25 Cdo 1438/2007](#).

Proto rozhodl podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, o postoupení věci k

rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia, jenž pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Nejvyšší soud jako soud dovolací posoudil dovolání – v souladu s čl. II. bodem 12 zákona č. 7/2009 Sb. – podle ustanovení občanského soudního řádu ve znění účinném do 30. 6. 2009 shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastníkem řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), za splnění zákonné podmínky zastoupení dovolatelky advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), avšak dospěl k závěru, že dovolání je zčásti nepřipustné a zčásti nedůvodné.

Pokud jde o včasnost dovolání, ze spisu vyplývá, že stejnopis rozsudku odvolacího soudu byl doručen zástupci žalobkyně dne 13. 5. 2008, účastníci byli správně poučeni, že dovolání lze podat do dvou měsíců ode dne doručení rozsudku u Okresního soudu v Kroměříži k Nejvyššímu soudu, žalobkyně dovolání podala přímo do podatelny Nejvyššího soudu (což jí umožňuje ustanovení § 240 odst. 2, věty druhé, o. s. ř.) dne 14. 7. 2008 (jak vyplývá z podacího razítka na č. listu 190 spisu). Konec dvouměsíční dovolací lhůty tak sice připadl na 13. 7. 2008, avšak vzhledem k tomu, že se jedná o neděli, bylo posledním dnem lhůty ve smyslu § 57 odst. 2, věty druhé, o. s. ř. pondělí 14. 7. 2008. Dovolání tedy bylo podáno ve lhůtě.

Podle § 237 odst. 1 o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé [písm. a)], jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil [písm. b)], jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam [písm. c)].

Podle ustanovení § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř. není dovolání podle odstavce 1 přípustné ve věcech, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč a v obchodních věcech 50 000 Kč; k příslušenství pohledávky se přitom nepřihlíží.

Ačkoliv odvolací soud rozhodl o změně rozsudku soudu prvního stupně jedním výrokiem, rozhodoval o několika samostatných nárocích s odlišným skutkovým základem. Žalobkyní požadovaná částka (bez příslušenství) je totiž souhrnem částek představujících plnění poskytnuté z garančního fondu na náhradu škody způsobené dopravní nehodou v částce 141 514 Kč a náklady na vyřízení škodní události zaplacené pověřené České pojišťovně, a. s., v částce 14 151 Kč. Pokud tedy bylo odvolacím soudem rozhodnuto o dílčím nároku ve výši 14 151 Kč, bylo rozhodováno o peněžitém plnění nepřevyšujícím 20 000 Kč. Přípustnost dovolání proti této části výroku dovoláním napadeného rozsudku je vyloučena ustanovením § 237 odst. 2 písm. a) o. s. ř., aniž by na tento závěr měla vliv okolnost, že součet výše plnění z obou samostatných nároků přesahuje částku 20 000 Kč. Dovolání tak v tomto rozsahu Nejvyšší soud podle § 243b odst. 5, věty první, a § 218 písm. c) o. s. ř. odmítl.

Dovolání proti měnícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ohledně částky 141 514 Kč s příslušenstvím je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř., neboť směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé.

Podle § 24 odst. 2 písm. b) zákona č. 168/1999 Sb., ve znění účinném v době škodné události, tj. k 2. 6. 2002, jež bylo nutno na daný případ použít ve smyslu čl. II bodu 2 zákona č. 47/2004 Sb., (dále jen zákon č. 168/1999 Sb.) Kancelář (žalobkyně) poskytuje z garančního fondu poškozenému plnění za škodu způsobenou provozem vozidla, za kterou odpovídá osoba bez pojištění odpovědnosti.

Podle § 24 odst. 7 zákona č. 168/1999 Sb. Kancelář má právo proti tomu, kdo odpovídá za škodu podle § 24 odst. 2 písm. b), na náhradu toho, co za něho plnila.

Podle § 460 obč. zák. se dědictví nabývá smrtí zůstavitele.

Podle § 470 obč. zák. dědic odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí.

Dědicem se ve smyslu § 470 obč. zák. nerozumí každý, komu svědčí dědické právo po zůstaviteli, ale jen ten, komu skutečně připadl podle usnesení o dědictví (§ 175q o. s. ř.) zcela nebo alespoň zčásti zůstavitelův majetek.

Na dědice nepřechází povinnosti (závazky), jejichž obsahem je plnění, které mělo být provedeno osobně zůstavitelem (§ 579 odst.1 obč. zák.). Z principu universální sukcese, která ovládá dědění, vyplývá, že na dědice přecházejí všechny povinnosti (závazky) zůstavitele, které nezanikají jeho smrtí. Zůstavitelovými dluhy, které ve smyslu § 470 obč. zák. přecházejí na dědice, jsou proto nejen povinnosti (závazky), které se zakládají na důvodu, jenž nastal ještě za života zůstavitele, ale i povinnosti (závazky), které mají původ v právním úkonu, v protiprávním úkonu nebo jiné právní skutečnosti, z nichž by měl plnit (svému věřiteli nebo jiné oprávněné osobě) zůstavitel, kdyby tomu nezabránila jeho smrt.

Okolnost, kdy na základě takové povinnosti vzniklo věřiteli (jiné oprávněné osobě) právo na plnění, je tu nepodstatná. Stejně tak není rozhodné, jsou-li povinnosti (závazky) zůstavitele a jejich rozsah známý dědicům v době nabytí dědictví nebo vyjdou-li najevo teprve později.

Za dluhy zůstavitele, které nezanikají jeho smrtí, dědic odpovídá „pro viribus hereditas“ jen do výše ceny nabytého dědictví, zjištěné v souvislosti s rozhodnutím soudu vydaným v řízení, jehož předmětem byl zůstavitelův dluh.

V daném případě cena dědictví, které nabyl žalovaný, činila – jak vyplývá z usnesení Okresního soudu v Kroměříži ze dne 24. 10. 2002 – 380 370 Kč. Vzhledem k tomu, že žalobkyně požaduje po žalovaném z titulu regresní náhrady zaplacení 155 665 Kč, nemůže být opodstatněn závěr odvolacího soudu, podle kterého žalobkyně nemůže svůj nárok proti žalovanému jako dědici po jeho synovi „úspěšně uplatnit“.

Dovolací soud se ztotožňuje s názorem dovolatelky, že účelem úpravy obsažené v zákoně č. 168/1999 Sb. bylo sejmout z poškozeného břemeno uplatnění nároku na náhradu škody vzniklé provozem vozidla, jež nebylo pojištěno proti odpovědnosti za tuto škodu, proti odpovědným subjektům. Tento účel je naplňován vytvořením systému, na jehož základě žalobkyně kompenzuje poškozenému vzniklou škodu z garančního fondu a vznikne jí právo postihu (regresu) vůči osobám, jež za škodu odpovídají. Bylo by v rozporu s uvedeným účelem zákona dovozovat, že v případě, kdy primárně odpovědná osoba před výplatou náhrady poškozenému z garančního fondu zemřela, bylo jejím dědicům, kteří odpovídají za dluhy zůstavitele do výše nabytého dědictví, umožněno, aby nabyli aktiva dědictví, avšak byli zproštěni závazku k náhradě škody, který přešel na dědice a poté zanikl vyplacením náhrady z garančního fondu. Pokud by žalobkyni bylo odepřeno právo regresu vůči dědicům, byla by na ni neodůvodněně přenášena povinnost k náhradě škody. Paradoxně by tak bylo právní postavení osoby odpovědné za škodu způsobenou vozidlem, k němuž nebylo sjednáno povinné smluvní pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla, výhodnější, než právní postavení osoby odpovědné za škodu způsobenou provozem vozidla pojištěného. Za použití teleologického a logického výkladu (argumentu ad absurdum) je proto nutno dospět k závěru, že žalobkyni nelze právo na náhradu plnění poskytnutého z garančního fondu vůči dědicům osoby, která za škodu odpovídá, odepřít.

Česká kancelář pojistitelů je tedy oprávněna postížit právo na náhradu toho, co vyplatila z garančního fondu, uplatnit (do výše nabytého dědictví) i vůči dědicům toho, kdo za škodu odpovídá,

ačkoliv plnění poskytla až po jeho smrti. Nelze tudíž považovat za správný opačný právní názor, z něhož vycházel odvolací soud. Na uvedených závěrech nic nemění, že judikatura (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4724/2006) dovodila (pro účely posouzení počátku a délky promlčecí doby), že Česká kancelář pojistitelů může své postizní právo uplatnit teprve poté, co plnění z garančního fondu poskytla.

Dovolání bylo v rozsahu jeho přípustnosti shledáno opodstatněným, proto Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu ve výroku o věci samé ohledně částky 141 514 Kč s příslušenstvím a ve výroku o náhradě nákladů podle § 243b odst. 1, věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3, věta první, o. s. ř.).